

Heemkundekring Stad en Lande van Tholen

Secretariaat: Burg. Versluijsstraat 34, 4698 AS Oud-Vossemeer,
Tel. 0166-672872 (na 18.30 uur), e-mail: cpgdekoning@hetnet.nl

NIEUWSBRIEF

Nummer 4, september 2003

Open Monumentendag

De heemkundekring heeft de jaarlijkse organisatie van de Open Monumentendag in Tholen overgenomen van de Vrienden van Heemschut. In Sint-Philipsland regelt heemkundekring Philippuslandt de Open Monumentendag. Op zaterdag 13 september a.s. van 10 tot 5 uur zijn de volgende monumenten open voor het publiek:

THOLEN

Voormalig stadhuis; gebouwd na de stadsbrand van 1452, late gotiek;

Gasthuiskapel; de kapel, gewijd aan Sint Laurens, en het gasthuis zijn herbouwd na de stadsbrand van 1452. Dit is het centrale informatiepunt op 13 september.

Grote of Onze-Lieve-Vrouwekerk; dateert uit de 14e eeuw;

R.K. kerk; gebouwd in 1900 in neo-gotische stijl;

Molen De Hoop; ronde stenen bovenkruier met stelling, gebouwd in 1736.

POORTVLIET

N.H. kerk; gotische kruiskerk; dateert van midden 15^e eeuw, de toren is van omstreeks 1350.

SCHERPENISSE

N.H. kerk; kruiskerk, late Brabantse gotiek; schip en onvoltooide toren zijn uit de 16^e eeuw.

SINT-MAARTENSDIJK

Gemeentehuis; gebouwd in 1628 met een bijdrage van stadhouder Frederik Hendrik, die ambachtshoofd was;

Maartenskerk; laatgotische pseudo-basiliek uit de 15^e eeuw, gewijd aan Sint Martinus.

STAVENISSE

Molen; stenen bovenkruier, grondzeiler, in 1801 gebouwd;

N.H. kerk; gebouwd op de plaats van de oude kerk (uit 1617) die in 1910 is afgebroken. De oude kerktoren is blijven staan.

Restanten grachtmuur slot; gebouwd omstreeks 1653.

SINT-ANNALAND

Molen; gesloten vierkanten houten standermolen uit 1674. [voorbehoud ivm onderhoud]

Streekmuseum De Meestooft; sinds 1973 gevestigd in het voormalige gemeentehuis, dat in 1940 is gebouwd.

OUD-VOSSEMEER

Ambachtsherenhuis; voormalig recht- en gemeentehuis, gebouwd 1767 in Lodewijkstijl;

N.H. kerk; kruiskerk gebouwd omstreeks 1516;

R.K. kerk; gebouwd in 1841.

SINT-PHILIPSLAND

Molen; achtkantige bovenkruier (grondzeiler) uit 1724;

N.H. kerk; zaalkerk uit 1668.

Mochten er onder onze leden mensen zijn die in de toekomst als vrijwilliger op de tweede zaterdag in september actief willen zijn (voor toezicht en geven uitleg in enkele opengestelde monumentenpanden) dan kunnen zij zich melden bij het bestuur.

Werkgroep genealogie

Dit groepje is verschillende keren bij elkaar geweest, met zeven deelnemers als hoogste score tot nu toe. Er wordt in heel algemene zin met elkaar gepraat over families en verwantschappen. Oude foto's komen ook nog al eens op de proppen. Twee dames zijn enthousiast geraakt om onderzoek te doen naar bepaalde boerderijen en de gronden die daarbij hoorden. Het zijn steeds erg gezellige avonden geweest.

Dit jaar zijn er nog bijeenkomsten van de werkgroep gepland op de woensdagen 17 september, 15 oktober, 19 november en 17 december. Steeds om acht uur in onze ruimte in De Meestof te Sint-Annaland. Belangstellenden zijn altijd welkom, de koffie staat klaar.

Overleden

Helaas moeten wij het overlijden melden van Tjerk Burger uit Tholen. In hem verliezen wij een betrokken lid die voor ons als bezorger in zijn woonplaats fungeerde. Ook was hij jaren vrijwilliger op de Open Monumentendag en had dat ook dit jaar weer willen doen.

Open dag trekpaarden

Op **zaterdag 25 oktober** houdt de stichting Het Werkend Trekpaard Zeeland de open dag voor de najaarswerkzaamheden bij de aangesloten trekpaardhouders. Zo ook bij Ko Brooijmans op boerderij Candia in Tholen. Op deze dag is te zien hoe hij een jong paard beleert. Ook zullen er diverse landbouwwerkzaamheden te zien zijn op dit bedrijf, e.e.a. afhankelijk van het weer. Verder zijn verschillende oude paardenwerktuigen te bezichtigen.

De heer. Brooijmans heeft op deze dag een ruimte beschikbaar gesteld aan onze heemkundekring. We willen hier een **foto-expositie** houden over het werken op de boerderij en speciaal het omgaan met de paarden vroeger. Allemaal zeer de moeite waard, dus we hopen u in groten getale te mogen begroeten. De openingstijden zijn 's morgens van 10 tot 12 uur en 's middags van half 2 tot 4 uur.

De oude hoeve Candia is te vinden aan de Bartelmeeweg 6 te Tholen, de provinciale weg van Oud-Vossemeer naar Sint-Annaland. Komend uit de richting Tholen, Oud- of Nieuw-Vossemeer volgt u de richting St.-Annaland. Even voorbij de afslag St.-Philipsland vindt u de boerderij aan de rechterkant. Komend van richting St.-Philipsland gaat u aan het eind van de weg rechts richting St.-Annaland, dan is het de eerste boerderij aan de rechterkant. En komend uit de richting Stavenisse/St.-Annaland volgt u de provinciale weg richting Oud-Vossemeer/Tholen tot u aan uw linkerkant een oude boerderij ziet.

Slot te Sint-Maartensdijk

Castria Wonen wil bij de uitbreiding van het woonzorgcentrum Maartenshof in Sint-Maartensdijk en tastbare herinnering realiseren aan het slot dat hier ooit stond. De bouwplannen zijn zodanig aangepast dat de uitbreiding buiten het vroegere kasteelterrein blijft. De provinciaal archeoloog en de rijksdienst voor oudheidkundig bodemonderzoek hadden grote bezwaren, omdat in de bodem restanten zitten van de Middeleeuwse stoeterij van Frank van Borselen. Ons als bestuur is door Castria gevraagd om mee te denken over elementen die in of bij het gebouw kunnen komen. We hebben er al over gesproken en zullen deze maand onze ideeën op papier zetten.

Het kasteel dateerde, zo leert archeologisch onderzoek, uit de 13^e eeuw. In de loop van de 14^e eeuw verwierf het geslacht Van Borsele het; Frank I kreeg het in 1374 in leen van de Hollandse graaf Albrecht van Beieren. Diens kleinzoon Frank II werd ruwaard van Voorne en stadhouder van Holland. Hij schonk Sint-Maartensdijk met het kasteel in 1434 aan zijn bruid

Jacoba van Beieren, die al in 1436 overleed in het slot Teylingen. Frank woonde daarna te Brielle. Zijn slot in Sint-Maartensdijk gebruikte hij als kasteelboerderij. Via vererving kwam het in bezit van de Oranjes, wier drosten en rentmeesters er woonden. In 1795 fisqueerden de Fransen alle goederen van de stadhouder. Het slot werd eigendom van de Bataafse Republiek, die het in 1813 verkocht aan rentmeester Marinus de Jonge van Ellemeet. Vijf jaar later werd de sloop ervan aanbesteed. Alles verdween, uitgezonderd de tuinmanswoning (waarin de gevangenis en de gijzelkamer) die tot omstreeks 1963 gehandhaafd bleef. [Bron: Het hof te Sint-Maartensdijk, door J.P.B. Zuurdeeg]

Zeeuws Erfgoed

De naam SCEZ – stichting cultureel erfgoed Zeeland – valt in deze nieuwsbrief verschillende keren. De stichting geeft vier keer per jaar de nieuwsbrief Zeeuws Erfgoed uit. Daarin informeert ze over de verschillende werkvelden: archeologie, geschiedbeoefening, monumentenwacht, monumentenzorg, musea en streektalen. Over activiteiten en publicaties met name, maar ook over interessante weetjes. Het juninummer bijvoorbeeld bevat een artikel over gedenkstenen en een verslag van de in Middelburg gehouden Nederlandse dialectendag. Ook maakt het melding van de website www.cultuurwijs.kennisnet.nl waar leerlingen en docenten materiaal kunnen vinden over cultureel erfgoed. Verder is een special bijgesloten over het Jaar van de boerderij in Zeeland. Bij Zeeuws Erfgoed wordt de nieuwsbrief ingesloten van het Zeeuws Archief. Een abonnement op Zeeuws Erfgoed is gratis. Men kan zich schriftelijk aanmelden bij SCEZ, Postbus 49, 4330 AA Middelburg.

Streektaalconsulent

Sinds 1 mei is Veronique De Tier uit Vlaanderen als streektaalconsulent in dienst bij de stichting cultureel erfgoed Zeeland (SCEZ). Zij oriënteert zich momenteel op wat er allemaal op streektaalniveau bestaat en beweegt in Zeeland. Wie een dialectologische vraag heeft over het Zeeuws of iets meer wil weten over bepaalde uitdrukkingen, dialectwoorden of het dialect in het algemeen, kan bij haar terecht. Ze is twee keer per week te bereiken bij SCEZ, Groenmarkt 13, Middelburg, tel. 0118-670883, of per e-mail v.de.tier@scez.nl.

Vertellen in dialect

't Kerkje van Ellesdijk heeft activiteiten (gratis toegankelijk) op zaterdag 12 en zondag 13 september. Zaterdag is het kerkje open van 10 tot 5 uur. Elk half uur treedt een verhalenverteller op, afgewisseld met muziek. Op zondag worden tussen 13.30 en 16.30 uur de verhalen afgewisseld met muziek. Er zijn stands met Zeeuwse boeken en informatie over onder meer de Zeeuwsche Vereeniging voor Dialectonderzoek. Op zaterdag wordt ook nog een verhalenbundel gepresenteerd van de Vertelkring Midden-Zeeland, met 15 verhalen die op één na allemaal in dialect zijn geschreven. De titel is: Rond d'n 'Aerd.

Ploegens en maaiens. De Zeeuwse boerderij te boek gesteld

U kunt er al een vitrinekast vol zien in streekmuseum de Meestof te Sint-Annaland (*nog tot 31 oktober, dinsdag t/m zaterdag*), maar van 4 november t/m 22 december is er een expositie van Zeeuwse bedrijfskaartboekjes (uit particulier bezit) bij de stichting cultureel erfgoed Zeeland (SCEZ), gebouw De Burg, Groenmarkt 13 in Middelburg. De openingstijden zijn: maandag t/m vrijdag 9.00-17.00 uur (z.o.z.).

Op veel Zeeuwse boerderijen werden ze vroeger gebruikt: boekjes, vaak niet groter dan een schoolschrift, waarin in de vorm van een aantal ingekleurde plattegronden het complete bedrijf in beeld is gebracht. Meestal vervaardigd door een landmeter, variëren ze van sober uitgevoerde schriftjes tot uitbundig versierde atlanten; meestal 19^e-eeuws, maar soms ouder en ook nog wel recenter. Het eerste kaartje in zo'n boekje is er bijna altijd een van het erf en de gebouwen daar; de kaartjes die volgen tonen alle tot het bedrijf behorende landerijen. Essentieel onderdeel van de kaartjes is een nauwkeurige aanduiding van de effectieve oppervlakte, de zogenaamde oppervlakte 'ploegens' voor het bouwland of 'maaiens' voor het grasland. Op basis daarvan berekende de boer de stuklonen die hij zijn arbeiders na een dag werken moest betalen.

Omdat het om 'gebruiksvoorwerpen' gaat waar soms de klei nog aan zit, zijn maar weinig van de boekjes in de Zeeuwse archieven terechtgekomen. Des te meer werden er verwacht in particuliere handen. SCEZ heeft zich vorig jaar ingespannen om deze vergeten en door deskundigen als typisch Zeeuws beschouwde vorm van cultureel erfgoed op te sporen en (met behulp van het Zeeuws Archief en de Universiteit Utrecht) vast te leggen. Met als resultaat dat inmiddels ongeveer 50 van dergelijke boekjes zijn beschreven en gefotografeerd.

Daaronder de nodige van Tholen en Sint-Philipsland.

De inventarisatie krijgt nu een vervolg in 2003, het nationale jaar van de boerderij. Een selectie van de bedrijfskaartboekjes wordt tentoongesteld in de publieksruimte van het gebouw De Burg in Middelburg. Ongeveer 25 boekjes, afkomstig uit particulier bezit in vrijwel alle delen van onze provincie, vallen nu voor het eerst te bewonderen. Ze bieden een kleurrijk, zeer gedetailleerd en veelzijdig beeld van de Zeeuwse boerderij. Een speciaal voor dit doel samengestelde brochure belicht achtergrond, verscheidenheid en betekenis van dit vergeten erfgoed.

Boek over Hein Kluiver

Recent verscheen een boek, gewijd aan de in 1998 op 56-jarige leeftijd overleden Zeeuwse cultuurhistoricus dr. J.H. Kluiver. De bundel 'Hein Kluiver; Een Zeeuws cultuurhistoricus' werd samengesteld onder redactie van Frits Smulders en Erik van der Doe.

Kluiver was hoofdconservator van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. Hij hield zich een leven lang bezig met het verrichten van onderzoek naar tal van aspecten van de Zeeuwse cultuurhistorie, en zette zich in voor het behoud van het cultureel erfgoed in alle regio's in de provincie. Zijn veelzijdigheid blijkt uit de afdelingen waarin het boek is verdeeld: historicus, muziekhistoricus, dialectonderzoeker, restaurator en cultuurminnaar. De bundel bevat ruim 40 bijdragen van 27 auteurs (vakgenoten en bekenden), daarnaast studies en enkele niet eerder uitgegeven manuscripten van Kluiver zelf. Ook is een lijst van meer dan 150 gepubliceerde werken opgenomen.